

Επιστημονικά Υπεύθυνη: Δρ Ειρήνη Λεριού

 Σας παρακαλώ παραθέστε βιβλιογραφικά αυτή τη δημοσίευση ως :
 Λεριού, Ε., (2021-01). Έρευνα της παιδικής ευημερίας στην Αττική και η επίδραση των στοχοθετημένων πρωτοβουλιών: Τέταρτος γύρος. Δημόσια Έκθεση, C.W.-SMILE, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Το έργο χρηματοδοτείται (ή χρηματοδοτήθηκε) από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ), με αρ. Σύμβασης Έργου 1926

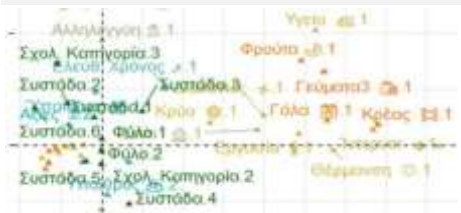
Το έργο χρηματοδοτείται (ή χρηματοδοτήθηκε) από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας (ΓΓΕΤ), με αρ. Σύμβασης Έργου 1926.

Στην ποσοτική έρευνα μας για το **Α' εξάμηνο της σχολικής χρονιάς 2020-2021**, καλύφθηκαν πλήρως όλες οι Συστάδες. Συνολικά στην έρευνα μας, συμμετείχαν 25 δημόσια σχολεία και 3 Κέντρα Στήριξης Οικογενειών του Χαμόγελου του Παιδιού (28 μονάδες συνολικά). Το δείγμα της έρευνας, αυτού του γύρου, είναι συνολικά 1.114 παιδιά και ειδικότερα: 233 παιδιά της ΣΤ' Δημοτικού, 351 παιδιά της Γ' Γυμνασίου και 530 παιδιά της Γ' Λυκείου. Τηρήθηκαν αυστηρά όλα τα υποχρεωτικά μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας κι επιπλέον εφαρμόστηκαν δικά μας επιπρόσθετα, σχετικά μέτρα. Το **δείγμα** της έρευνας από όλους τους γύρους μέχρι σήμερα είναι **3.723 παιδιά**.

Από την επεξεργασία των δεδομένων, βάσει της πρώτης ομάδας δεικτών, για το **Α' Εξάμηνο 2020-2021 (N=1.114)**, προκύπτει ότι για τη γενική ευημερία των παιδιών, όλων των σχολικών κατηγοριών, σε σύνολο Αττικής, 9,6% των παιδιών βρίσκεται κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της γενικής τους ευημερίας. Για την οικονομική ευημερία, προκύπτει ότι 14,6% των παιδιών είναι κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της οικονομικής τους ευημερίας, ενώ για την μη οικονομική ευημερία, 11,1% των παιδιών βρίσκεται κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της μη οικονομικής τους ευημερίας.

Η ανάλυση πολλαπλών αντιστοιχιών, κατέδειξε ως παράγοντες στους οποίους θα πρέπει να δοθεί έμφαση για την προστασία της ευημερίας, κάποιους από την Διάσταση της εκπαίδευσης εκείνης που καλλιεργεί στο άτομο και το πώς πρέπει να είναι ως ωραίος άνθρωπος (Δ.5), όπως και έναν παράγοντα από την

Διάσταση της διατροφής (Δ.2)

Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των δεδομένων, αναφορικά με την ανεργία των κηδεμόνων των παιδιών, δείχνουν υψηλότερο ποσοστό ανεργίας σε άντρες που μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους, ενώ ακολουθούν οι γυναίκες που μεγαλώνουν μόνες τα παιδιά τους. Επιπλέον, τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των παιδιών του Δημοτικού, βρίσκονται σε κίνδυνο έλλειψης της ευημερίας τους, υπό το πρίσμα της διατροφής, εξαιτίας του κλεισίματος των σχολείων, που τους διακόπτει απότομα την πρόσβαση σε σχολικά γεύματα. Καθώς η διαπίστωση αυτή, αναφορικά με την διατροφή, υποκρύπτει αύξηση των ανισοτήτων στην ελληνική κοινωνία, εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης του COVID-19, θα πρέπει, **οι λήπτες αποφάσεων, άσκησης δημοσιοοικονομικής πολιτικής να στοχεύσουν στην άμβλυνση των ανισοτήτων διά της άμεσης φορολογίας (Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων, κ.α), παρά της έμμεσης φορολογίας (Φ.Π.Α)**. Επιπρόσθετα, τα αποτελέσματα αποκάλυψαν για τις νησιωτικές περιοχές της Αττικής, όπου η οικονομία τους είναι κυρίως τουριστική και δεν μπορεί να ανακάμψει με υψηλό ποσοστό κρουσμάτων, ότι τα παιδιά τηρούν πάρα πολύ αυστηρά τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας κι αποφεύγουν τις άσκοπες μετακινήσεις στην ύπαιθρο, ακόμα κι αν δεν είναι σε ισχύ κάποια απαγόρευση κυκλοφορίας. Επίσης, τα ευρήματα δείχνουν ότι σε οικονομικά μη εύπορες περιοχές, τα παιδιά δε δίνουν σημασία στην ποιοτική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους, ακόμα κι όταν αυτό δεν τους κοστίζει οικονομικά, δείχνοντας ότι η ποιοτική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους **θα πρέπει να αντιμετωπιστεί από τους λήπτες αποφάσεων, άσκησης δημοσιοοικονομικής πολιτικής, ως αξιόλογο αγαθό, κατά Musgrave**.

Ένα **προτεινόμενο σχέδιο δράσης**, συμπεριλαμβάνει την λήψη μέτρων για την υποστήριξη των άνεργων μονογονεϊκών νοικοκυριών, κατά την διαδικασία εύρεσης εργασίας, τη λήψη μέτρων για την προστασία της ευημερίας των παιδιών υπό το πρίσμα της διατροφής, κ.α.

Σχεδιασμός και διεξαγωγή της ποσοτικής έρευνας για να συλλεχθούν και να αναλυθούν τα δεδομένα στη παιδική ευημερία ανά διάσταση και σχολική κατηγορία στην περιφέρεια της Αττικής;

Η διεξαγωγή της ποσοτικής έρευνας βασίζεται στην εφαρμογή του εργαλείου του C.W.-SMILE, η δομή του οποίου αναλύεται λεπτομερώς στους Leriou et al. (2021).

Τα ερωτηματολόγια μας και οι φόρμες συγκατάθεσης γονέων, ελέγχθηκαν από ειδικούς, εγκρίθηκαν από την Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και έγιναν αποδεκτά από το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο μας ενέκρινε δυο άδειες για να πραγματοποιήσουμε την έρευνα μας στα σχολεία: μια για τη σχολική κατηγορία του Δημοτικού και μια για τις σχολικές κατηγορίες του Γυμνασίου και του Λυκείου. Υπό το πρίσμα των ακραίων συνθηκών της πανδημίας του COVID-19, ακολουθήσαμε όλα τα υποχρεωτικά μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας, όπως και πολλά επιπρόσθετα δικά μας μέτρα. Το ερωτηματολόγιο μας είναι κοινό για το Γυμνάσιο και το Λύκειο, ενώ στο ερωτηματολόγιο του Δημοτικού περιλαμβάνονται λιγότερες ερωτήσεις, προκειμένου να είναι πιο απλό για τα μικρότερης ηλικίας παιδιά.

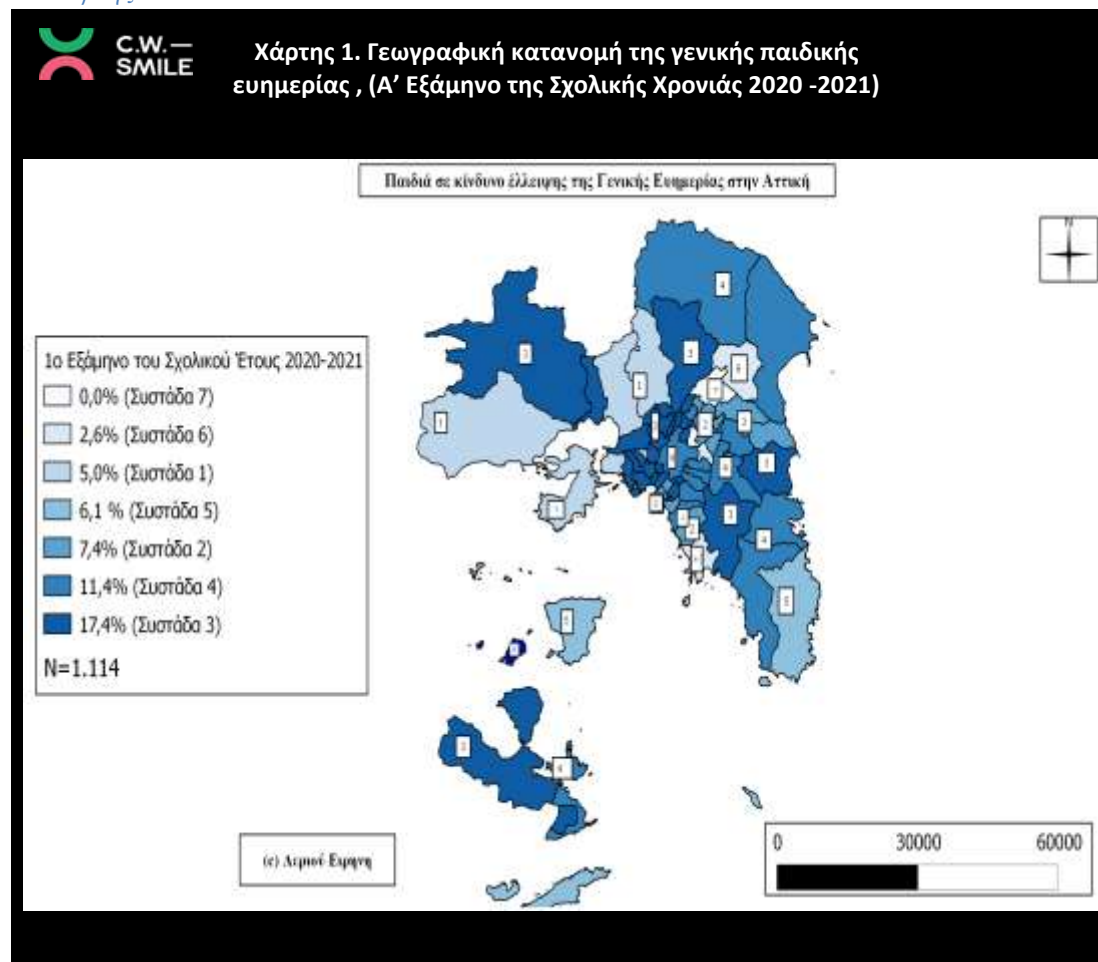
Το δείγμα (βλέπε Paper 2021a) σε αυτόν τον γύρο της έρευνας, αποτελείται από συνολικά 1.114 μαθητές, όπου προήλθαν από είκοσι-πέντε δημόσια σχολεία και τρία Κέντρα Στήριξης Οικογενειών του «Χαμόγελου του Παιδιού» (είκοσι-οκτώ μονάδες συνολικά) που συμμετείχαν στην έρευνα και πιο συγκεκριμένα: 233 μαθητές από την ΣΤ' Τάξη του Δημοτικού, 351 μαθητές από την Γ' Γυμνασίου και 530 μαθητές από την Γ' Λυκείου. Συνολικά 495 αγόρια και 585 κορίτσια απάντησαν στην έρευνα, ενώ 34 μαθητές δεν δήλωσαν το φύλο τους. Από την ερώτηση που αφορά το καθεστώς εργασίας των/του/της κηδεμόνων/κηδεμόνος, προέκυψε μια έμμεση δευτερεύουσα πληροφορία, αναφορικά με τη δομή της οικογένειας των συμμετεχόντων. Πιο συγκεκριμένα 578 παιδιά ανήκουν σε οικογένεια με δυο κηδεμόνες, 373 παιδιά ανήκουν σε οικογένεια με μια κηδεμόνα (γυναίκα) και 91 παιδιά ανήκουν σε οικογένεια με έναν κηδεμόνα (άντρα), ενώ για 72 παιδιά του δείγματος δεν παρέχεται η σχετική πληροφορία.

Τα πολυδιάστατα χαρακτηριστικά, η έκταση και η γεωγραφική κατανομή της παιδικής ευημερίας στην Περιφέρεια της Αττικής;

Σε αυτή τη Δημόσια Έκθεση του C.W.-SMILE, παρουσιάζονται περιληπτικά τα κυριότερα αποτελέσματα του τέταρτου γύρου της έρευνας (για τα πλήρη αποτελέσματα βλέπε Paper 2021a).

Από την επεξεργασία των δεδομένων (μέσω του στατιστικού πακέτου SPSS), βάσει της πρώτης ομάδας δεικτών, για το Α' Εξάμηνο 2020-2021 (N=1.114), προκύπτει ότι για τη γενική ευημερία των παιδιών, όλων των σχολικών κατηγοριών, σε σύνολο Αττικής, 9,6% των παιδιών βρίσκεται κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της γενικής τους ευημερίας (Χάρτης 1). Για την οικονομική ευημερία, προκύπτει ότι 14,6% των παιδιών είναι κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της οικονομικής τους ευημερίας (Χάρτης 2), ενώ για την μη οικονομική ευημερία, 11,1% των παιδιών βρίσκεται κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της μη οικονομικής τους ευημερίας (Χάρτης 3). Στην γενική ευημερία, το υψηλότερο ποσοστό των παιδιών κάτω από το κατώφλι (Χάρτης 1) εντοπίζεται στην Συστάδα 3 (17,4%) κι ακολουθούν

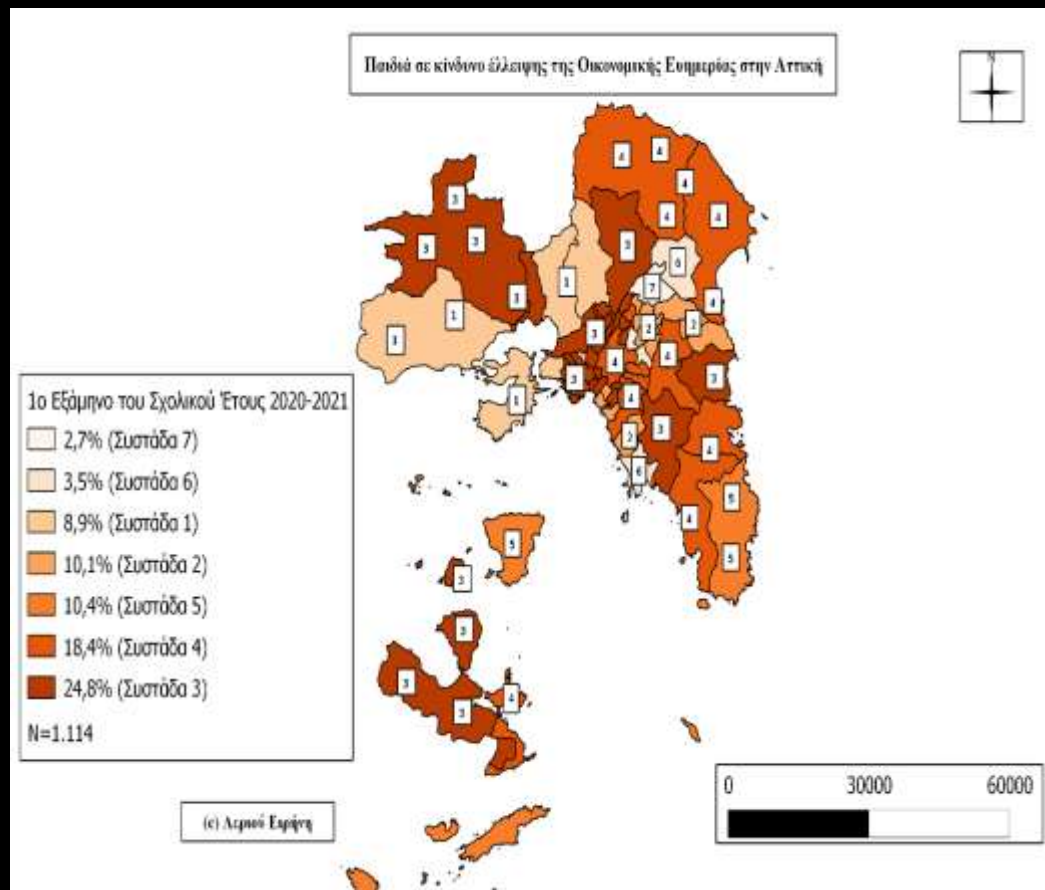
Χάρτης 1

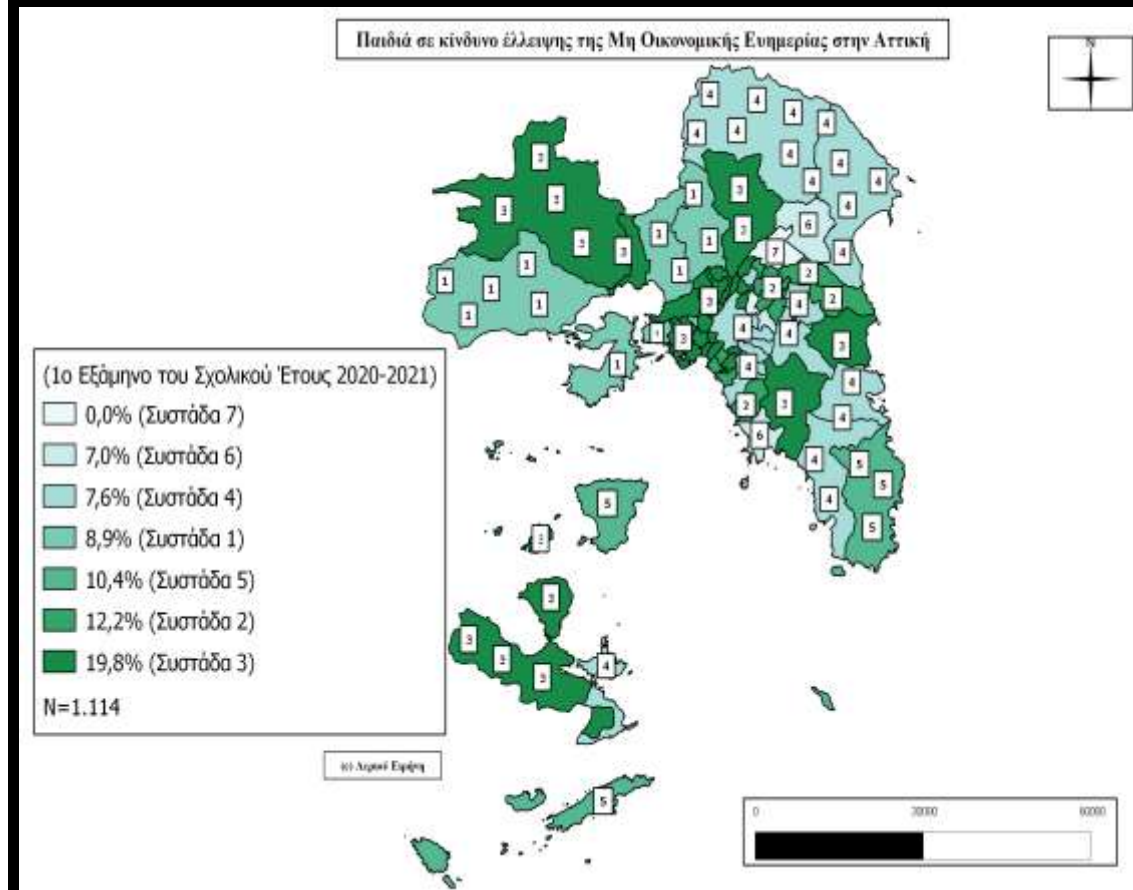
Πηγή δεδομένων κατασκευής του χάρτη: Επεξεργασία δεδομένων του τέταρτου γύρου της έρευνας, στο λογισμικό πακέτο QGIS.

οι Συστάδες 4 (11,4%), 2 (7,4%) και 5 (6,1%), ενώ το χαμηλότερο ποσοστό απεικονίζεται στην Συστάδα 7 (0,0%). Από την επεξεργασία των δεδομένων, βάσει της δεύτερης ομάδας δεικτών, για το Α' Εξάμηνο 2020-2021 (N=1.114), προκύπτει επαλήθευση κι επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων, προηγούμενων γύρων της έρευνας. Συμπερασματικά στη Συστάδα 3, περισσότερα παιδιά βρίσκονται σε κίνδυνο έλλειψης της ευημερίας τους, σε σύγκριση με άλλες συστάδες δήμων της Αττικής.

Χάρτης 2. Γεωγραφική κατανομή της οικονομικής παιδικής ευημερίας, (Α' Εξάμηνο της Σχολικής Χρονιάς 2020 -2021)

Χάρτης 3. Γεωγραφική κατανομή της μη οικονομικής παιδικής ευημερίας, (Α' Εξάμηνο της Σχολικής Χρονιάς 2020 -2021)

Πηγή δεδομένων κατασκευής του χάρτη: Επεξεργασία δεδομένων, του τέταρτου γύρου της έρευνας, στο λογισμικό πακέτο QGIS.

Πηγή δεδομένων κατασκευής του χάρτη: Επεξεργασία δεδομένων, του τέταρτου γύρου της έρευνας, στο λογισμικό πακέτο QGIS.

Οι παραπάνω χάρτες λοιπόν μας αποκαλύπτουν τα ποσοστά των παιδιών στις διάφορες περιοχές της Αττικής που κινδυνεύουν να χάσουν την οικονομική τους ευημερία, την μη οικονομική και την γενική τους ευημερία. Οι περιοχές της Αττικής έχουν ομαδοποιηθεί σε επτά συστάδες ανάλογα με τα οικονομικό-κοινωνικό-εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά τους. Μια συστάδα λοιπόν αποτελείται από δήμους της Αττικής, οι οποίοι δεν είναι απαραίτητο να συνορεύουν, αλλά να έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Τι συμβαίνει όμως με τους παράγοντες που συγκροτούν τις τρεις κατηγορίες παιδικής ευημερίας και τελικά ποιοι από αυτούς τους παράγοντες συνεισφέρουν περισσότερο στην γενική ευημερία, η οποία αποτελεί τον κύριο πυλώνα; Παρακάτω καταδεικνύονται και απαντώνται όλα αυτά τα ερωτήματα.

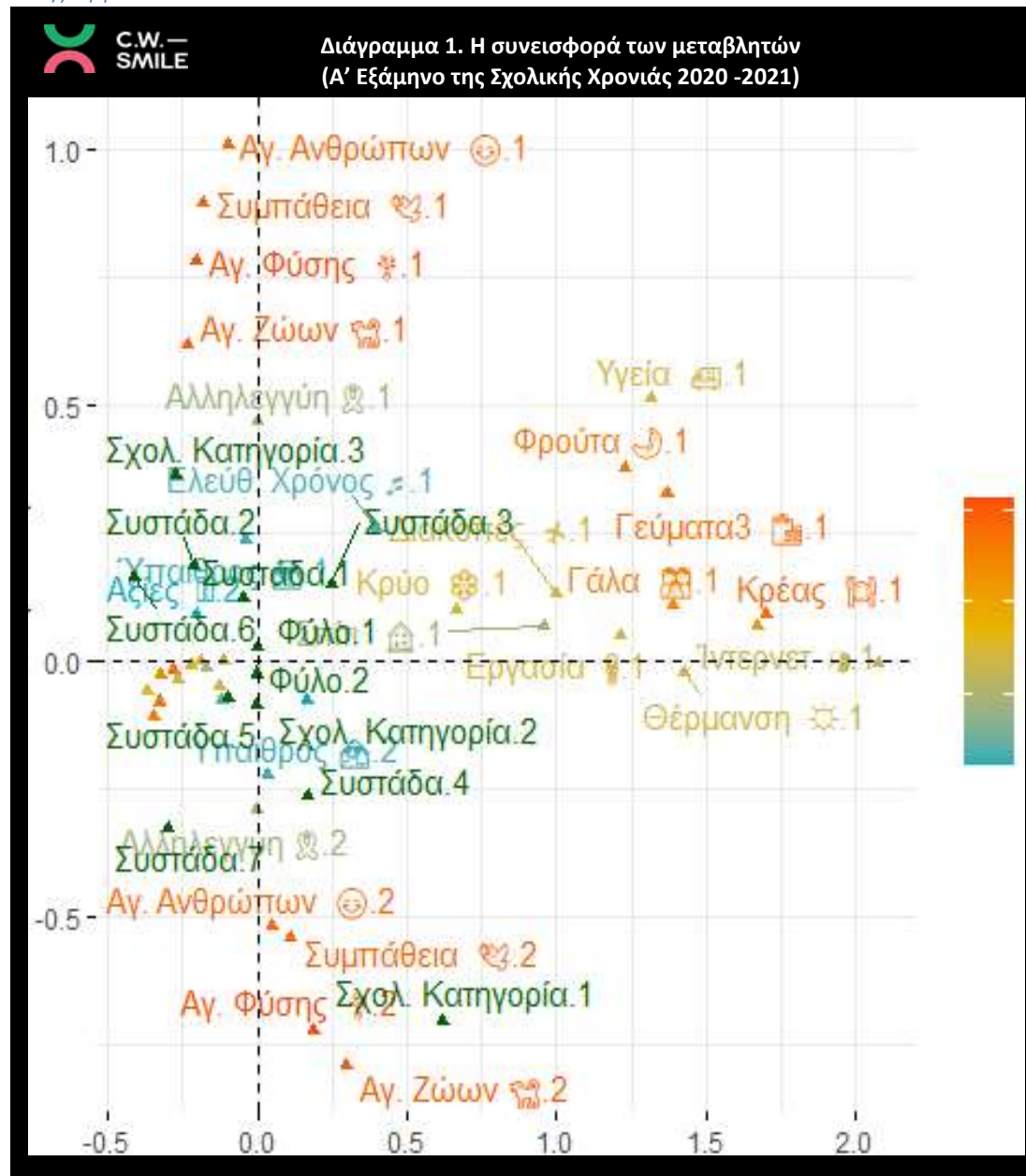
Αρχικά μέσω της ανάλυσης πολλαπλών αντιστοιχιών θα δούμε τους παράγοντες που είναι οι πιο σημαντικοί και συμβάλλουν περισσότερο στην γενική παιδική ευημερία. Τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης λοιπόν κατέληξαν στα διαγράμματα «Ένα» και «Δύο». Στο Διάγραμμα 1, οι παράγοντες που συμβάλλουν περισσότερο απεικονίζονται στους άξονες ένα και δύο, με το πιο έντονο πορτοκαλί-κόκκινο χρώμα. Στο Διάγραμμα 2 οι παράγοντες αυτοί έχουν απομονωθεί για να είναι πιο ευδιάκριτοι. Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι παράγοντες που ψάχνουμε είναι οι εξής: «Αγάπη Ανθρώπων», «Συμπάθεια», «Αγάπη Φύσης», «Αγάπη Ζώων» και «Κρέας-Κοτόπουλο-Ψάρι-Όσπρια». Δηλαδή τέσσερις παράγοντες της διάστασης της εκπαίδευσης εκείνης που καλλιεργεί στα άτομα και το πώς πρέπει να είναι ως ωραίοι άνθρωποι (Δ.5), όπως κι ένας παράγοντας της διάστασης της διατροφής (Δ.2). Ουσιαστικά λοιπόν αυτοί είναι οι παράγοντες στους οποίους θα πρέπει να εστιάζει ο οποιοσδήποτε επιθυμεί να βελτιώσει την γενική ευημερία των παιδιών στην Αττική.

Στη συνέχεια θα διερευνήσουμε τι συμβαίνει με τους παράγοντες που συγκροτούν τις τρεις κατηγορίες της ευημερίας.

Θα ασχοληθούμε λοιπόν πρώτα με τους παράγοντες που συνθέτουν την οικονομική ευημερία. Εδώ το χειρότερο πρόβλημα εμφανίζεται στην διάσταση της διατροφής (Δ.2) κι ακολουθεί η διάσταση της ανεργίας των κηδεμόνων (Δ.3).

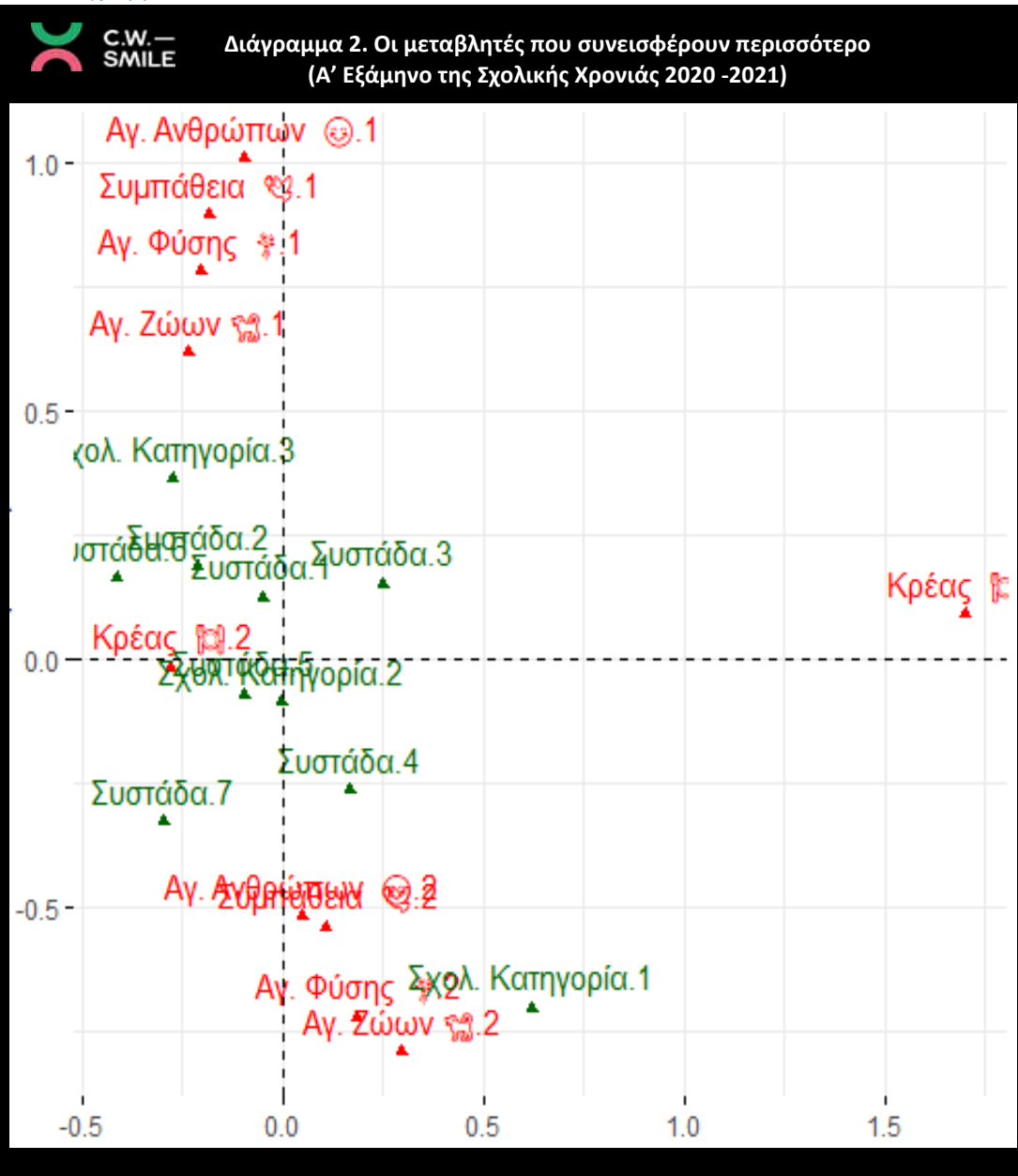
Ειδικότερα το 20,9% των παιδιών σε όλη την Αττική, βρίσκεται κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της ευημερίας τους υπό το πρίσμα της διατροφής, ποσοστό σαφώς μεγαλύτερο από το αντίστοιχο κατά το ίδιο εξάμηνο του προηγούμενου έτους. Το υψηλότερο ποσοστό των παιδιών κάτω από το κατώφλι κινδύνου έλλειψης της ευημερίας τους σε όρους διατροφής, εντοπίζεται στην Συστάδα 3, όπως απεικονίζεται στον Χάρτη 4, της επόμενης σελίδας. Ενώ αναφορικά με την δομή της οικογένειας μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών κάτω από το κατώφλι αναφορικά με την διατροφή εντοπίζεται σε οικογένειες με μια κηδεμόνα γυναίκα. Προβληματισμούς εγείρει το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών που αντιμετωπίζουν ζητήματα με την διατροφή, βρίσκεται στην σχολική κατηγορία του Δημοτικού, όπου εφαρμόζεται ο θεσμός των σχολικών γευμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη τις σχολικές κατηγορίες και τις συστάδες, διαπιστώνεται ότι το 43,5% των παιδιών του Δημοτικού στην Συστάδα 3, βρίσκεται σε κίνδυνο έλλειψης της ευημερίας τους αναφορικά με την διατροφή, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το

Διάγραμμα 1

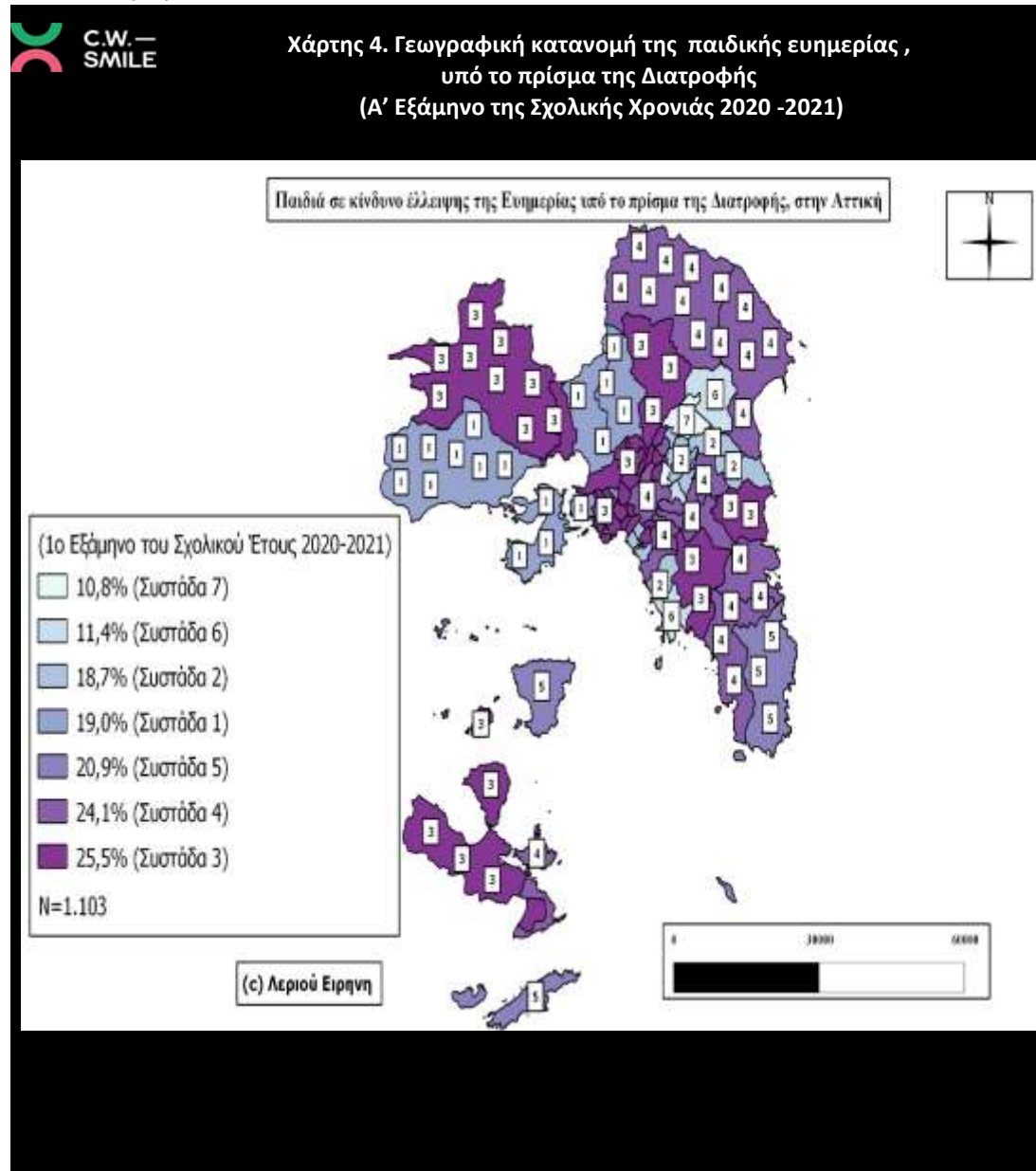

Πηγή δεδομένων κατασκευής του χάρτη: Επεξεργασία δεδομένων του τέταρτου γύρου της έρευνας, μέσω της ανάλυσης πολλαπλών αντιστοιχιών, στη γλώσσα προγραμματισμού R.

Διάγραμμα 2

Χάρτης 4

Πηγή δεδομένων κατασκευής του χάρτη: Επεξεργασία δεδομένων του τέταρτου γύρου της έρευνας, μέσω της ανάλυσης πολλαπλών αντιστοιχιών, στη γλώσσα προγραμματισμού R.

Πηγή δεδομένων κατασκευής του χάρτη: Επεξεργασία δεδομένων, του τέταρτου γύρου της έρευνας, στο λογισμικό πακέτο QGIS.

πρώτο εξάμηνο του 2019-2020 ήταν 37,8% κι ακολουθεί η σχολική κατηγορία του Δημοτικού στην Συστάδα 4 με ποσοστό 34,8%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στο ίδιο εξάμηνο της προηγούμενης χρονιάς διαμορφωνόταν στο 13,1%. Επιπλέον αναφορικά με την διατροφή, τα αποτελέσματα στο αντίστοιχο εξάμηνο του περσινού έτους, έδειχναν προβλήματα στην σχολική κατηγορία του Γυμνασίου, όπου δεν συνηθίζεται να εφαρμόζεται ο θεσμός των σχολικών γευμάτων. Αυτές οι διαφοροποιήσεις από το αντίστοιχο εξάμηνο της περυσινής χρονιάς, αποτελούν απόρροια της τρέχουσας παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης του COVID-19. Είναι ευρέως παραδεκτό σε όλους τους επιστημονικούς, οικονομικούς κύκλους ότι σχεδόν κάθε κρίση τείνει να κάνει τους φτωχούς φτωχότερους, εξαιτίας της αύξησης της ψαλίδας μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Δηλαδή, εξαιτίας της αύξησης της ανισότητας. Εδώ λοιπόν διαπιστώνεται μια τέτοια περίπτωση. Ειδικότερα πολλά παιδιά του Δημοτικού μέχρι πρότινος θρέφονταν με την υποστήριξη των σχολικών γευμάτων, εξαιτίας της γενικότερης οικονομικής δυσχέρειας του περιβάλλοντος τους. Το καθεστώς όμως των κλειστών σχολείων, ως αποτέλεσμα της πανδημίας, διακόπτει αυτή τη σημαντική παροχή προς αυτά τα παιδιά. Επομένως τα παιδιά που ήδη είναι πιο ευάλωτα απέναντι στην φτώχεια, επηρεάζονται περισσότερο αρνητικά ως προς την ευημερία τους, από ότι τα παιδιά που δεν χρειάζονταν τα σχολικά γεύματα για να καλύψουν τις διατροφικές τους ανάγκες. Επομένως είναι σημαντικό, να εξευρεθούν λύσεις τις περιόδους που τα σχολεία παραμένουν κλειστά, ώστε να μην χάνουν τα πιο ευάλωτα ως προς την έλλειψη της ευημερίας παιδιά, αυτή τη σημαντική παροχή. Ίσως θα μπορούσαν να γίνουν κατάλληλες συμφωνίες με τις εταιρίες Catering ώστε τα γεύματα να φτάνουν με κάποιο τρόπο καθημερινά στο σπίτι τους, ή εναλλακτικά να δίνεται η δυνατότητα στις οικογένειες των παιδιών αυτών, δωρεάν αγοράς ποιοτικού, ωμού φαγητού, για μαγείρεμα. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στις περιοχές της Αττικής όπου σύμφωνα με τον Χάρτη 4, εμφανίζονται και τα υψηλότερα ποσοστά παιδιών κάτω από το κατώφλι έλλειψης της ευημερίας τους, από τη σκοπιά της διατροφής. Σε κάθε περίπτωση η διαπίστωση αυτή, στο τέταρτο κύμα της έρευνας, δε θα πρέπει να αγνοηθεί, εξαιτίας της σοβαρότητας που ενέχει.

Ας προχωρήσουμε όμως στην διάσταση της ανεργίας των κηδεμόνων (Δ.3).Κι εδώ το υψηλότερο ποσοστό παιδιών κάτω από κατώφλι, εμφανίζεται στην Συστάδα 3, ενώ το συνολικό ποσοστό για όλα τα παιδιά στην Αττική ανέρχεται σε υψηλότερο από το αντίστοιχο στο πρώτο εξάμηνο της περυσινής χρονιάς. Αναφορικά με την δομή της οικογένειας, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας εμφανίζεται σε άντρες οι οποίοι μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους. Ειδικότερα το ποσοστό των παιδιών κάτω από το κατώφλι αναφορικά με την ανεργία των κηδεμόνων τους, διαμορφώνεται στο 31,1% για οικογένειες με έναν κηδεμόνα άντρα, ακολουθούν οι οικογένειες με μια γυναίκα κηδεμόνα με ποσοστό 19,5% και οι οικογένειες με δύο κηδεμόνες με ποσοστό 8,6%. Επομένως παρατηρούμε ότι τα παιδιά που ανήκουν σε μονογονεϊκά νοικοκυριά με άντρα κηδεμόνα, είναι πιο ευάλωτα στην έλλειψη της ευημερίας τους αναφορικά με την ανεργία του κηδεμόνα τους. Ταυτόχρονα στην Διάσταση 1 (Δ.1), που αποτελεί τις υλικές συνθήκες διαβίωσης (θέρμανση, ρεύμα, ίντερνετ, κ.α) πάλι το υψηλότερο ποσοστό παιδιών κάτω από το κατώφλι εντοπίζεται σε οικογένειες με έναν κηδεμόνα άντρα. Χαρακτηριστική περίπτωση

αποτελεί και ο παράγοντας της ύπαρξης υγρασίας ή κρύου στο σπίτι, της Δ.1, όπου ενώ εμφανίζει την χειρότερη εικόνα ανάμεσα σε όλους τους άλλους παράγοντες της Δ.1, ταυτόχρονα το υψηλότερο ποσοστό των παιδιών κάτω από το κατώφλι έλλειψης της ευημερίας τους υπό το πρίσμα αυτού του παράγοντα, εντοπίζεται στις οικογένειες με έναν κηδεμόνα, άντρα και διαμορφώνεται στο 46,3%. Η ανεργία οδηγεί σε διάβρωση της παροχής κατάλληλων υλικών συνθηκών διαβίωσης για τα παιδιά και η ανεπάρκεια διατήρησης ενός σπιτιού διαρκώς ζεστού, αποτελεί και απόρροια της ανεργίας. Το μεγαλύτερο ποσοστό άνεργων αντρών που μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους, έναντι άνεργων γυναικών που μεγαλώνουν επίσης μόνες τα παιδιά τους, ίσως δικαιολογείται από το γεγονός ότι μια μερίδα της κοινωνίας πιθανόν να δείχνει μεγαλύτερη ευαισθησία ως προς τις μόνες μητέρες, με αποτέλεσμα να υποστηρίζονται περισσότερο κατά την διαδικασία εύρεσης εργασίας. Από την άλλη πλευρά οι άντρες είναι πιο υπερήφανοι αναφορικά με τον επαγγελματικό βίο και δεν ζητούν εύκολα βοήθεια και υποστήριξη από το κοινωνικό τους περίγυρο, προκειμένου να μην στιγματιστούν ως μη ικανοί να τα καταφέρουν στη ζωή τους, ακόμα και σε μια έκτακτη συνθήκη όπως η τρέχουσα πανδημία και οι συνακόλουθες συνέπειες της στον εργασιακό στίβο. Είναι απαραίτητο λοιπόν να ληφθούν δραστικά μέτρα υποστήριξης άνεργων αντρών που μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους, ως προς το να βρουν άμεσα μια εργασία. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι θα πρέπει να μείνουν εκτός αυτών των μέτρων οι άνεργες μητέρες που μεγαλώνουν επίσης μόνες τα παιδιά τους. Ίσως η σύνδεση βιομηχανιών (που δεν επηρεάζονται τόσο αρνητικά από τα lock-downs όσο άλλοι κλάδοι εργασίας, όπως π.χ ο κλάδος του τουρισμού) με φορείς που υποστηρίζουν οικογένειες με παιδιά, να έδινε την ευκαιρία εύρεσης εργασίας σε άνεργα μονογονεϊκά νοικοκυριά με παιδιά. Από μια τέτοια σύνδεση θα ωφελούνταν όλα τα μέρη, καθώς οι βιομηχανίες θα είχαν την ευκαιρία να απασχολήσουν περισσότερο υπευθύνους κι αποδοτικούς εργαζόμενους, καθότι οι άνθρωποι αυτοί επιθυμούν να εργαστούν για το καλό των παιδιών τους κι αυτό είναι ένα πολύ ισχυρό κίνητρο εργασίας.

Ας περάσουμε όμως τώρα στην μη οικονομική ευημερία. Εκεί το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών, σε όλη την Αττική κάτω από το κατώφλι έλλειψης της ευημερίας τους εντοπίζεται στην Διάσταση 5 (Δ.5), που αφορά την εκπαίδευση εκείνη που καλλιεργεί στο άτομο και πώς πρέπει να είναι ως ωραίος άνθρωπος και διαμορφώνεται στο 34,7%.

Αίσθηση όμως προκαλεί και το ποσοστό 7,3% των παιδιών σε όλη την Αττική, που βρίσκονται κάτω από το κατώφλι στην Διάσταση 3 (Δ.3), αναφορικά με την διαρκή δυνατότητα πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας, το οποίο είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό του ίδιου εξαμήνου της περυσινής χρονιάς κι ενώ στην Ελλάδα υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας, για όλους. Φαίνεται ότι στα παιδιά δημιουργείται η αίσθηση ότι δεν έχουν την δυνατότητα να απευθύνονται σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας, ίσως εξαιτίας της κατάστασης της πανδημίας που κατέστησε μη επαρκή τον αριθμό του δημόσιου, ιατρικού προσωπικού και των δημόσιων, ιατρικών υποδομών, παγκοσμίως. Αυτή η κατάσταση ενδεχομένως να ενισχύει μια τέτοια εικόνα κι εντύπωση στα παιδιά. Από την άλλη μπορεί στο ευρύτερο οικογενειακό τους περιβάλλον, να βίωσαν κάποια σοβαρή, έκτακτη περίπτωση που

έχρηζε την ανάγκη άμεσης πρόσβασης σε ιατρικές υπηρεσίες και ίσως λόγω των καθυστερήσεων που πιθανόν δημιουργεί η κατάσταση της πανδημίας σε μη COVID-19 περιπτώσεις, οι οποίες ίσως να μην είναι πάντα πλέον εφικτό να αντιμετωπίζονται με αυξημένη προτεραιότητα, να χρειάστηκε να γίνει χρήση ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας, με υψηλό κόστος. Όλο αυτό ενδεχομένως να δημιουργεί ανασφάλεια στα παιδιά και να τους δίνει την εντύπωση ότι δεν έχουν την δυνατότητα να απευθύνονται απρόσκοπτα, ανά πάσα στιγμή χρειαστεί σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας κι αντίστοιχα απαντούν στην έρευνα αυτή.

Υψηλό επίσης είναι το ποσοστό των παιδιών (62,5%) κάτω από κατώφλι, στην Συστάδα 5 που αποτελείται από νησιωτικές κυρίως περιοχές, όπως την Αίγινα κ.α., αναφορικά με την «Υπαιθρο», που αποτελεί παράγοντα της Διάστασης 6 (Δ.6), της μη οικονομικής ευημερίας. Τα παιδιά στις νησιωτικές περιοχές έχουν μεγαλύτερη δυνατότητα πρόσβασης, στην ύπαιθρο, από ότι τα παιδιά σε αστικά κέντρα και εκ πρώτης όψεως το ποσοστό αυτό εκπλήσσει. Ωστόσο αυτό το αριθμητικό αποτέλεσμα, είναι απόρροια της πανδημίας. Ειδικότερα παρόλο που την χρονική στιγμή που συμμετείχαν τα παιδιά στην έρευνα δεν ήταν σε ισχύ κάποια καραντίνα ή απαγόρευση κυκλοφορίας, εκ τούτων πολλά από αυτά τα παιδιά σε νησιωτικές περιοχές, δείχνουν να αποφεύγουν αυστηρά να βρίσκονται σε κάποιο εξωτερικό χώρο στην ύπαιθρο. Φαίνεται λοιπόν ότι στις νησιωτικές περιοχές που η οικονομία τους είναι κυρίως τουριστική και δεν μπορεί να ανακάμψει με υψηλό ποσοστό κρουσμάτων, τα παιδιά στην ουσία τηρούν πάρα πολύ αυστηρά τα μέτρα προστασίας κι αποφεύγουν τις άσκοπες μετακινήσεις στην ύπαιθρο, ακόμα κι αν δεν είναι σε ισχύ κάποια απαγόρευση κυκλοφορίας. Αυτό βέβαια έχει υπόβαθρο στο πώς συμπεριφέρεται ευρύτερα η κοινωνία στις νησιωτικές περιοχές όπου η οικονομία τους και άρα η επιβίωση τους εξαρτάται από τον τουρισμό. Είναι σαφές λοιπόν ότι στις περιοχές αυτές, οι πληθυσμοί αντιδρούν πολύ πιο υπεύθυνα στα μέτρα προστασίας δημόσιας υγείας, προσπαθώντας να διατηρήσουν όσο πιο χαμηλά τα επίπεδα κρουσμάτων, προκειμένου να προσπαθήσουν να αποφύγουν τα νέα lockdowns, τα οποία προκαλούν καθίζηση στην τουριστική τους οικονομία.

Η Συστάδα 3, όπως προαναφέρθηκε αντιμετωπίζει σοβαρά ζητήματα αναφορικά με το οικονομικό τμήμα της ευημερίας των παιδιών. Ωστόσο το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό κάτω από το κατώφλι στον παράγοντα «Ελεύθερος χρόνος για δραστηριότητες αναψυχής», της Διάστασης 6 (Δ.6) της μη οικονομικής ευημερίας, εντοπίζεται πάλι στην Συστάδα 3 και διαμορφώνεται στο 26,9%. Μεγάλο ποσοστό των παιδιών λοιπόν σε αυτή τη Συστάδα δηλώνει ότι δεν αφιερώνει ελεύθερο χρόνο σε ποίηση, ζωγραφική, λογοτεχνία, μουσική, άλλες τέχνες, άθληση ή χρόνο με κάποιο κατοικίδιο, κ.α. Εδώ καταδεικνύεται το γεγονός ότι όταν οι άνθρωποι παλεύουν για την βασική τους επιβίωση θεωρούν ως μη σημαντικό για την ευημερία τους, τον ελεύθερο χρόνο για δραστηριότητες αναψυχής, παρόλο που και αυτός είναι ένας πολύ καθοριστικός παράγοντας για τον προσδιορισμό της ευημερίας τους. Επιπλέον, το πρώτο υψηλότερο ποσοστό κάτω από το κατώφλι στον παράγοντα «Ελεύθερος χρόνος για δραστηριότητες αναψυχής», της Διάστασης 6 (Δ.6) της μη οικονομικής ευημερίας, εντοπίζεται στην Συστάδα 1 και διαμορφώνεται στο 39,0%. Είναι απαραίτητο λοιπόν κυρίως στις Συστάδες 3 και 1, οι δραστηριότητες αναψυχής να παρέχονται από το κράτος ως αξιολογά αγαθά, κατά τον Musgrave. Στην δημόσια οικονομική, ως

αξιολογά αγαθά, εννοούνται τα αγαθά εκείνα τα οποία θα πρέπει να παρέχονται από το κράτος δωρεάν ακόμα κι αν τα άτομα δεν τα ζητούν, καθώς δεν γνωρίζουν ποιο είναι το συμφέρον τους, ως τέτοια αγαθά θεωρούνται η όπερα, κ.α. Για τα παιδιά των Συστάδων 3 και 1, τα αξιολογά αγαθά, θα μπορούσαν να είναι για παράδειγμα η δωρεάν, διαρκής ηλεκτρονική πρόσβαση σε ποιοτικές θεατρικές παραστάσεις, σε μαθήματα ζωγραφικής, μουσικής, χορού, σε ποίηση, σε λογοτεχνία, σε άλλες τέχνες και όταν η πανδημία λήξει, σε δωρεάν διά ζώσης αντίστοιχες δραστηριότητες αναψυχής. Η δωρεάν αυτή πρόσβαση θα μπορούσε να εξασφαλιστεί από τις υπηρεσίες των Δήμων όπου ανήκουν, ή από την Περιφέρεια.

Επομένως το **προτεινόμενο σχέδιο δράσης** βελτίωσης της ευημερίας των παιδιών, η οποία φαίνεται ότι έχει ιδιαίτερα επιδεινωθεί σε σχέση με το ίδιο εξάμηνο του προηγούμενου έτους, εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης του COVID-19, περιλαμβάνει όλα τα προαναφερόμενα. Επιπρόσθετα όμως εξαιτίας της σοβαρότητας της τρέχουσας συγκυρίας προτείνεται επίσης η θεσμοθέτηση νέου υπουργείου με αντικείμενο την ευημερία των παιδιών. Το υπουργείο αυτό θα είναι επιφορτισμένο με τις αρμοδιότητες της μέτρησης και της παρακολούθησης της ευημερίας των παιδιών και της παρέμβασης του μέσω της υλοποίησης σχεδίων δράσεων για την προστασία της ευημερίας τους. Μια τέτοια εξέλιξη θα έδινε την ευκαιρία στα παιδιά που μεγαλώνουν στην Ελλάδα, να γίνουν περισσότερο ορατά στην δημόσια πολιτική σφαίρα και στον δημόσιο διάλογο. Επίσης, καθώς το προαναφερόμενο εύρημα στην Διάσταση της διατροφής (Δ.2), υποκρύπτει αύξηση των ανισοτήτων στην ελληνική κοινωνία, εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης του COVID-19, προτείνεται, οι λήπτες αποφάσεων, άσκησης δημοσιοοικονομικής πολιτικής να στοχεύσουν στην άμβλυνση των ανισοτήτων διά της άμεσης φορολογίας (Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων, κ.α), παρά της έμμεσης φορολογίας (Φ.Π.Α). Ειδικότερα οι άμεσοι φόροι χρησιμοποιούνται ως αποτελεσματικό εργαλείο στον μετριασμό των εισοδηματικών ανισοτήτων, ενώ οι έμμεσοι φόροι επιβαρύνουν τις εισοδηματικά ασθενέστερες τάξεις, επιδεινώνοντας τις ανισότητες. Στα πλαίσια αυτά λοιπόν, προτείνεται για παράδειγμα, η απαλλαγή από Φ.Π.Α όλων των βασικών τροφίμων στην παιδική διατροφή. Οι προσπάθειες αντιμετώπισης της επιδείνωσης της ευημερίας των παιδιών πρέπει να είναι συντονισμένες, να επιστρατευτούν πολλοί διαφορετικοί φορείς χάραξης πολιτικής, με κύριους τους φορείς άσκησης δημοσιοοικονομικής πολιτικής. Ο επιτυχής συντονισμός μπορεί να επέλθει, μέσω ενός συγκεκριμένου νέου υπουργείου που θα αναλάβει αποκλειστικά την ευημερία των παιδιών.

Η επίδραση στοχοθετημένων πρωτοβουλιών;

Βάσει των αποτελεσμάτων αυτού του κύματος της έρευνας και στα πλαίσια της παγκόσμιας κρίσης του COVID-19, συζητήθηκε με το Χαμόγελο του Παιδιού, η προοπτική της δυνατότητας ανάληψης στοχοθετημένων πρωτοβουλιών, που αφορούν όλα τα προαναφερόμενα, η επίδραση των οποίων θα μπορούσε να μετριάσει τον κίνδυνο έλλειψης της ευημερίας σε πολλά παιδιά.

Επιπρόσθετα ως προς την αποτελεσματικότητα της επίδρασης της στοχοθετημένης πρωτοβουλίας των σχολικών γευμάτων για την ενίσχυση της ευημερίας των παιδιών που

αντιμετωπίζουν στέρηση από την πλευρά της διατροφής/σίτισης, είχαμε παρατηρήσει στο αντίστοιχο εξάμηνο του προηγούμενου έτους, ότι επωφελούνταν περισσότερο τα παιδιά του Δημοτικού, από ότι τα παιδιά του Γυμνασίου και του Λυκείου, εξαιτίας του θεσμικού κενού, μη εφαρμογής των σχολικών γευμάτων σε όλες τις σχολικές κατηγορίες. Στο εξάμηνο αυτό όμως παρατηρείται ότι και τα παιδιά του Δημοτικού δεν επωφελούνται, εξαιτίας του θεσμικού κενού μη αντικατάστασης της πρακτικής των σχολικών γευμάτων, με άλλες παρόμοιες πρακτικές, για όσο διάστημα αυτά παραμένουν κλειστά εξαιτίας της πανδημίας.

Ως προς τις στοχοθετημένες πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της ευημερίας των παιδιών που αντιμετωπίζουν στέρηση ως προς την ποιοτική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους, πριν την πανδημία επωφελούνταν περισσότερο τα παιδιά, που ήδη ήταν εξυπηρετούμενα σε σχετικό πρόγραμμα κάποιου μη κερδοσκοπικού οργανισμού και έτσι μπορούσαν να συμμετέχουν και σε πολιτιστικές, πολιτισμικές και άλλες εκδηλώσεις. Η επίδραση αυτών των στοχοθετημένων πρωτοβουλιών εξασθένησε εξαιτίας της πανδημίας, όπως δείχνουν και τα αριθμητικά αποτελέσματα του τέταρτου κύματος της έρευνας και για αυτό η συμμετοχή σε διά ζώσης πολιτιστικές εκδηλώσεις, θα πρέπει να αντικατασταθεί, από την ηλεκτρονική συμμετοχή σε αντίστοιχες, για όσο καιρό διαρκέσει η πανδημία.

Συμπέρασμα και περαιτέρω έρευνα;

Από τα αποτελέσματα του τέταρτου κύματος ποσοτικής έρευνας της παιδικής ευημερίας, αποκαλύπτεται ότι αυτή επιδεινώθηκε, συγκριτικά με το αντίστοιχο εξάμηνο της προηγούμενης χρονιάς, ως απόρροια της παγκόσμιας κρίσης του COVID-19.

Σε επόμενο στάδιο της έρευνας, θα εμπλουτιστεί με επιπλέον χάρτες κι επιπλέον εργαλεία το Portal System μας, το οποίο θα παραδοθεί στο Χαμόγελο του Παιδιού μαζί με όλα τα εργαλεία και τα στοιχεία της παρούσης έρευνας, με την ολοκλήρωση του έργου. Ενώ, στο αμέσως επόμενο στάδιο της έρευνας, θα λάβει χώρα το πέμπτο κύμα ποσοτικής καταγραφής της παιδικής ευημερίας στην περιοχή της Αττικής. Επιπλέον με την ολοκλήρωση της έρευνας θα παραδοθεί ένα πλήρες, οριστικοποιημένο σχέδιο δράσης κι ένας συλλογικός τόμος.

Βιβλιογραφία

- Leriou, E., Kazani, A., Kollias, A. *et al.* (2021). Understanding and Measuring Child Well-Being in the Region of Attica, Greece: Round One. *Child Ind Res*, 14, 1–51. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09770-4>

Σας παρακαλώ παραθέστε βιβλιογραφικά αυτή τη δημοσίευση ως :
Λεριού, Ε., (2021-01). Έρευνα της παιδικής ευημερίας στην Αττική και η επίδραση των στοχοθετημένων πρωτοβουλιών: Τέταρτος γύρος. Δημόσια έκθεση, C.W.-SMILE, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Ευχαριστίες:

Για την συμβουλευτική, ολιστική υποστήριξη ευχαριστώ θερμά τον Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου και μέλος της ερευνητικής ομάδας του C.W.-SMILE, Κόλλια Ανδρέα. Για σχόλια και παρατηρήσεις αναφορικά με τον χειρισμό του SPSS ευχαριστώ θερμά την παλιά ερευνήτρια του C.W.-SMILE, Καζάνη Αγγελική. Για σχόλια και παρατηρήσεις αναφορικά με τον χειρισμό της R, ευχαριστώ θερμά την παλιά ερευνήτρια του C.W.-SMILE, Άννα Αναστασοπούλου, όπως και τον Καθηγητή Ανδρέα Κόλλια. Για σχόλια και παρατηρήσεις αναφορικά με την δημιουργία των χαρτών, ευχαριστώ θερμά τον Καθηγητή Ανδρέα Κόλλια.

Άλλες Ευχαριστίες:

Ευχαριστώ θερμά Όλους τους Διευθυντές, τους Δάσκαλους και τους Καθηγητές οι οποίοι βοήθησαν, να υλοποιηθεί αυτό το κύμα της έρευνας, σε μια τόσο εξαιρετικά δύσκολη συγκυρία για όλους.

Ευχαριστώ από καρδιάς όλα τα παιδιά που αγκάλιασαν αυτή την έρευνα και συμμετείχαν με θέρμη και ζήλο. Τεράστιο ευχαριστώ σε αυτούς τους μικρούς ήρωες που παρά τις ανατροπές και τις αλλαγές που αντιμετωπίζουν με αξιοπρέπεια, λόγω της έκτακτης συγκυρίας, βρήκαν τον χρόνο κι όχι απλά απάντησαν στην έρευνα, αλλά κυριολεκτικά την έκαναν δική τους!

*Η έρευνα αυτή είναι αφιερωμένη σε Όλους όσους την υποστήριξαν και την διευκόλυναν!!!
Σας ευχαριστώ από Καρδιάς!!!*

*Με τιμή, η Επιστημονικά Υπεύθυνη του C.W.-SMILE,
Δρ. Λεριού Ειρήνη*

Το έργο χρηματοδοτείται (ή χρηματοδοτήθηκε) από το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΛΙΔΕΚ) και από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας (ΓΓΕΚ), με αρ. Σύμβασης Έργου 1926.

Το έργο παρέχεται υπό τους όρους της δημόσιας άδειας του νομικού προσώπου Creative Commons Corporation: Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 (CC BY-NC-ND)